

Oponentský posudek na disertační práci Juraje Laššutha „Pojetí politiky v realistické tradici teorie mezinárodních vztahů“

Čtyři kapitoly této práce jsou věnovány čtyřem klíčovým tématům filosofie politiky a mezinárodních vztahů – jejím antropologickým východiskům (1), otázce možnosti vědeckého poznání politiky a jeho role ve vztahu k politickému jednání (2), pojmu krize ve vztahu k procesům politizace a depolitizace společenských vztahů (3) a vztahu zahraniční politiky (a především konceptu národního zájmu) k vnitřní politice demokratických států (4).

Tato témata jsou pojednávána nikoliv z hlediska čisté politické filosofie, ale z hlediska toho, jak byla artikulována jistou tradicí politického myšlení, která má své kořeny v německé klasické filosofii přelomu 19. století a německé sociální vědě přelomu 20. století, ale která se – především prostřednictvím židovsko-německých uprchlíků před nacismem – ve třicátých a

čtyřicátých letech minulého století přesunula do Spojených států. Kontext politických katastrof 20. století je tedy důležitou proměnnou při reformulaci této tradice na druhém břehu Atlantiku a při její reflexi a praktických intervencích do americké zahraniční politiky. Sledováním toho, jak se filosofické otázky proměňují v interakci s historickým a politickým děním určité epochy, spadá práce spíše než do politické filosofie do historie politických idejí.

První kapitola načrtává Schmittovu tezi o determinující roli antropologických východisek na podobu té či oné politické teorie, její jádro však spočívá ve srovnání Morgenthauovy a Kantovy filosofie politiky. Dva myslitelé jsou chápáni jako prototypy dvou soupeřících přístupů – liberálního a realistického. Autor však zároveň zjišťuje zajímavé styčné body jejich koncepcí. Nakonec ovšem potvrzuje jejich fundamentální rozdíl, který specifikuje jako rozdíl mezi Kantovým předpokladem, že při posuzování lidského a politického jednání lze odlišit dobro od zla, a Morgenthauovou tezí,

že dobro a zlo jsou v tomto jednání nepřekonatelně smíšeny. Korespondující diferenci mezi pokrokářským pojetí dějin u Kanta a jejich konzervativním (byť ne reakčním) pojetím u Morgenthaua relativizuje autor poukazem k Morgenthauově uznání, že nukleární zbraně přinesly nutnost radikální rekonfigurace některých zásadních otázek politické praxe a přinutily tím teorii, aby na sebe vzala mnohem aktivističtější roli při tvarování světového řádu, než jakou ji on sám přidělil na začátku své americké akademické kariéry na konci čtyřicátých let. Při srovnání Kanta a Morgenthaua autor bohužel nejde až k filosofickému kořenu jejich opozice, který leží v rozdílu mezi transcendentálním racionalismem prvního a historismem druhého, jenž vzešel z konfrontace Kantovy filosofie s německým romantismem na přelomu 18. a 19. století. Přesto představuje kapitola zajímavou sondu do některých zapomínaných souvislostí sporu mezi liberalismem a realismem, a to nejen v teorii mezinárodních vztahů.

Je-li jádrem první kapitoly dialog Morgenthaua s Kantem, pak jádrem kapitoly druhé je jeho srovnání s Weberem. Laššuth připomíná Weberovu analýzu nedostatků německé politiky jako dědictví geniální postavy Bismarckovy, která zablokovala institucionalizaci moderní politiky v Německu. Weber sice na jedné straně bojoval proti bezprostřednímu prostoupení politiky a vědy (která si měla zachovávat svou relativní autonomii, „neutralitu“), na straně druhé vyzýval německou sociální a politickou vědu, aby pomáhala překonat deficit německé politické kultury a pomáhala politicky „dovzdělat“ německé měšťanstvo. Podobnou dvojznačnost konstatuje Laššuth u Morgenthaua, který na jedné straně založil americkou teorii mezinárodních vztahů jako vědní obor, který se neměl nechat instrumentalizovat bezprostředními požadavky té či oné americké vládní garnitury, na straně druhé tuto teorii obdařil důležitou misí ve vztahu k americké zahraniční politice: chtěl-li Weber v německém kontextu přelomu desátých a dvacátých let překonat

Bismarckovo dědictví, pak Morgenthau si předsevzal překonat dědictví Wilsonovo v podobě univerzalistického nacionalismu.

Třetí kapitola se zdá z celé práce nejvíce novátorská. Autor v ní propojuje Weberovo, Schmittovo a Morgenthauovo pojetí politiky s tématem krize, jejíž koncept leží na křižovatce teologické konotace posledního soudu a lékařské konotace smrtelného ohrožení pacienta. Transfer těchto konotací do myšlení o politice ho vede k definici krize jako situace (nikoliv objektivní, ale vytvářené performativními řečovými akty), v níž nějaký konflikt či stav na určitém místě společenského těla je interpretován jako ohrožení pro celé tělo a stává se tedy předmětem specificky politické sféry jako, Williamsovými slovy řečeno, „prázdné sféry“, která nemá jiný obsah než řešit takto dramatinované konflikty ostatních sfér nebo hraniční konflikty mezi nimi. Autor podává velmi zajímavou a inovativní typologii krizí s ohledem na jejich vztah k politizaci a depolitizaci. Otázkou však zůstává, zdali je skutečně vhodná jeho identifikace „politizace“

se „sekuritizací“, která je implikována definicí krize jako výjimečného stavu, v němž společnost čelí vážnému ohrožení své identity či existence. Šlo by přece argumentovat, že politizace ve smyslu rozehrání konfliktu nesouměřitelných pozic, z nichž každá si nárokuje univerzální normativní platnost, je ve chvílích krize suspendována s odkazem k nutnosti přežití. Ztotožnění politizace a sekuritizace se dostává do značného napětí s leitomotivem celé práce, jímž je právě tato vazba politična na tragično.

Čtvrtá kapitola práce velmi pozoruhodně modifikuje některé konvenční (učebnicové) výklady Morgenthaua, které mu připisují tradiční realistickou nedůvěru k propojení vnitřní a zahraniční politiky. Je pravda, že Morgenthau ve svém útoku na Wilsona často zmiňuje zvrácený efekt idealistické myšlenky, že demokratická kontrola zahraniční politiky povede k míru. Obzvláště souvislosti vzniku první světové války mu slouží jako doklad toho, že zavádění masové demokracie v západoevropských zemích vedlo k opaku – k vybičování nacionalistických vášní.

Laššuth však s odkazem na některé opomíjené Morgenthauovy texty ukazuje, že u něj najdeme také reflexi způsobu, jak plnohodnotná republikánská vnitřní politika může být produktivně využita při formulaci národního zájmu dané země (v jeho případě USA).

Celkově lze konstatovat, že Laššuthova práce představuje podnětný příspěvek do historie politických idejí 20. století. Vedle novátorské třetí kapitoly je třeba ocenit především způsob, jakým ukazuje prostoupení amerického myšlení o mezinárodních vztazích s německou filosofickou a sociálně-vědnou tradicí.

Z těchto důvodů doporučuji práci k obhajobě.

Prof. Pavel Barša